स्नानं समाचरेत् । प्रसङ्गतः स्नानविधिं वक्ष्यामि कलशोद्भव ! । विधिस्नानं यतः प्राहुः स्नानाच्छतगुणोत्तरम् । विशुद्धां मृदमादाय वर्हींषि तिलगोमयम् । शुचौ देशे परिस्थाप्य वाचम्य स्नानमाचरेत् । उपस्पृश्य वहिश्चो जलमध्ये समाविशेत् । उद्धृत्याहोति मन्त्रेण तोयमावर्त्य हृष्टितः । ये ते शतं ततो जप्यात् तोयस्य मन्त्रपाय च । सुमित्रायानो मन्त्रेण पूर्वं कृत्वा जलाञ्जलिम् । क्षिपेद् द्वेषद्वयं समुद्दिश्य जपन् दुर्मतिया इति । इदं विष्णुरिदं जप्त्वा क्षिप्येदङ्गानि मृत्मया । मृदेकया शिरः पाल्यं द्वाभ्यां नाभेस्तयोपरि । नाभेरधस्तु तिसृभिः पादौ षड्भिर्विशोधयेत् । मज्जेत् प्रवाहाभिमुख आपो अस्मानिमं जपन् । उदित्याभ्यः शुचिरिति मन्त्र उन्मज्जने मतः । मानस्तोकमिमं जप्त्वा क्षिप्येद्गात्राणि गोमयैः । इमं मे वरुणेत्यादिमन्त्रैः स्वात्माभिषेचनम् । तत्त्वा यामि तथा त्वन्नः स त्वन्नस्याप्युत्तमम् । धाम्नाधाम्नस्तथामापो मौषधीरिति संजपेत् । यदा दुरन्नया शुद्धन्तु सेतिभावभ्यतेति च । अष्टावेता इमे मन्त्राः प्रोक्ताः स्वात्माभिषेचने । प्रणवेन ततो विप्रो महाव्याहृतिभिस्ततः । आत्मानं पावयेद्विद्वान् गायत्र्या च ततः शुचौ । आपो हिष्ठेति तिसृभिः प्रत्यृचं पावनं स्मृतम् । एते वै पावना मन्त्रा इदमापोहविश्रुतौ । देवीराप आपो देवा द्रुपदादिवसंज्ञकः । शन्नो देवी रपो देवीरपाश्च वरमित्यपि । पुनर्नमेति च नव पावमान्यः प्रकीर्त्तिताः । ततोऽघमर्षणं जप्त्वा द्रुपदां च ततो जपेत् । प्राणायामं च विधिवदथ वान्तर्जलं जपेत् । प्रणवं त्रिर्जपेदापि विष्णुं वा संस्मरेत् सुधीः । सावित्रीं वस्त्रमापीड्य पृष्ठीयाद्वोत्तरासङ्गी" ।

स्नानतृण न० स्नानार्थं तृणम् । कुशे शब्दर० ।

स्नानीय त्रि० स्नानाय हितम् छ । स्नानसाधने तैलोद्वर्त्तनादौ

स्नायु स्त्री स्नाति–शुध्यति दोषोऽनया स्ना उण् । शरीरादिबन्धननाड़ीभेदे तत्स्वरूपसंख्यादि भावप्र० उक्तं यथा "तत्र स्नायोः स्वरूपमाह । मेदसः स्नेहमादाय सिरा स्नायुत्वमाप्नुयात् । सिराणां हि मृदुः पाकः स्नायूनान्तु ततः खरः । स्नायवो बन्धनानि स्युर्देहमांसास्थिमेदसाम् । सन्धीनामपि यतास्तु सिरास्थः सुदृढाः स्मृताः । नीयेथा फलकास्तीर्णा बन्धने बहुभिर्युता । निर्मुक्ताऽगाधसलिले भवेद्भारसहा मृगम् । एवमेव शरीरेऽस्मिन् यावन्तः सन्धयः स्मृताः । स्नायुभिर्बद्धास्तेन भारसहा नराः" ; फलके काष्ठपट्टैः अस्तीर्णा व्याप्ताः "शतानि नव जायन्ते शरीरे स्नायवो नृणाम् । तासां विस्तरणं ब्रूमः शिष्याः शृणुत यत्नतः । शाखासु षट्शतानि स्युः कोष्ठे त्रिंशत् शतद्वयम् । ग्रीवायां मूर्द्धदेशे तु स्नायूनां सप्ततिः स्मृताः" । तत्र शाखागताः प्राह । एकैकस्यां च दोर्द्वयोः षट् षट् तास्त्रिंशत् । तावन्त्य एव तत्कूर्चगुल्फेषु । तावन्त्य एव जङ्घायां दश जानुनि । चत्वारिंशदूरौ । दश वङ्क्षणे । एवं सार्द्धशतमेकस्मिन् सक्थिनि भवन्ति । एतेनेतरसक्थ्यि बाहू च व्याख्यातौ । अथ कोष्ठगताः प्राह षष्टिः कट्यां तावन्त्य एव पार्श्वयोः । अशीतिः षट्त्रिंशदुरसि । अथ ग्रीवोर्द्धगताः प्राह षट् त्रिंशद् ग्रीवायाम् । चतुस्त्रिंशत् मूर्ध्नि एवं स्नायूनां नवशतानि भवन्ति" ।

स्नायुरोग पु० ६त० । स्नायुस्थे रोगभेदे तन्निदानादि भावप्र० उक्तं यथा

"तत्र स्नायुरोगस्य विप्रकृष्टं सामान्यलक्षणमाह "शाखासु कुपितो दोषः शोथं कृत्वा विसर्पवत् । भिन्त्ति तं क्षते तत्र सोष्मशोथं विशोष्य च । कुर्यात्तन्तुनिभं क्षतं ततपिण्डैस्तक्रसङ्गुजैः । शनैः शनैः क्षताद् याति क्लेदात्तत्कोपमावहेत् । तत्शान्तौ शान्तिः स्यात् पुनः स्थानान्तरे भवेत् । स्नायुरोग इतिख्यातः क्रियोक्तात् विसर्पवत् । बाहोर्यादि प्रमादेन त्रुट्यते जङ्घयोरपि । सङ्कोचं खञ्जतामापि छिन्नो नूनं करोत्यसौ" ।

स्नायुर्म्मन् न० नेत्ररोगभेदे "स्थिरं प्रसारिमांसाद्यं शुष्कं स्नायुर्म पञ्चमम्" माधवनिदानम् ।

स्निग्ध त्रि० स्निह–क्त । स्नेहयुक्ते वयस्ये २मसृणे चिक्कणे अमरः । ३रक्तैरण्डे ४सरलवृक्षे च पु० राजनि० ५भल्लमण्डे न० ६मेदायां स्त्री राजनि० ।

स्निग्धतण्डुल पु० ६ब० । षष्टिधान्ये राजनि० । शब्दर० ।

स्निग्धता स्त्री स्निग्धस्य भावः । १स्नेहे राजनि० २प्रियत्वे च

स्निग्धदारु पु० स्निग्धं दारु काष्ठमस्य । १सरलवृक्षे जटा० २देवदारुवृक्षे च राजनि० ।

स्निग्धपत्त्रक पु० स्निग्धं पत्त्रमस्य कप् । १हस्तकरञ्जे २गुञ्जाकरञ्जे ३गजेरवृक्षे च राजनि० ४वर्द्धयां स्त्री जटा० । ५पालक्यां ६काश्मर्य्यां च स्त्री राजनि० । [च राजनि० ।

स्निग्धपिण्डीतक पु० कर्म० । १मदनवृक्षभेदे २पिण्डीतकवृक्षे

स्निग्धफला स्त्री स्निग्धं फलमस्याः । नाङ्गल्याम् राजनि० ।

स्निट स्नेहे चु० उभ० सक० सेट् । स्नेटयति–यति–स्निटत्–